

Reskriptsamleren, Justitsraad Laurids Fogtmann.

Meddelt af Frøken Cathrine Fogtmann i Varde.

DA det jo er Ribe Amts historiske Samfunds Opgave at fremdrage Begivenheder fra en ældre Tid, eller Personers Historie, som paa en eller anden Maade har haft Betydning for deres Samtid — saa har jeg tænkt, om det kunde have Interesse for en og anden af Aarsskriftets Læsere at høre noget om Reskriptsamleren, Justitsraad Laurids Fogtmann, mangeaarig Byfoged i Varde.

Vel véd jeg, at hans Navn er vel kendt, navnlig i den juridiske Verden, men de færreste har vist noget Kendskab til, hvorledes hans Liv ellers har formet sig, — et Bevis paa, at en saare ringe og beskeden Begyndelse dog ved Flid og Energi kan føre til et godt Resultat. Da jeg, som en Slægtning (Sønnedatter) af ham, er i Besiddelse af hans egne Optegnelser, ser jeg mig i Stand til at meddele samme; men da de er skrevne paa en saa kort og afstumpet Maade, — tørre Kendsgerninger, uden Bemærkninger eller Kommentarer, kun som en Erindringsliste for ham selv i Tidens Løb — saa vil jeg tillade mig at fremføre dem i en noget anden Form, ihvorvel jeg dog maaske hist og

her vil benytte hans egne Ord. Hans Liv indeholder ikke store Begivenheder, men kaster dog et Lys over Personer og Forhold fra det 18. og 19. Aarhundrede.

En Mand, som engang har gjort sig bekendt med hans Dagbog, har udtalt følgende: „Laurids Fogt-
„mann var en *selfmade man!* Hans Livshændelser
„viser, hvorledes et ungt Menneske paa en Tid, hvor
„Fødsel spillede en vis Rolle, dog evnede ved Flid,
„Snille og Energi at bane sig Vej til Statsembeder i en
„forholdsvis ung Alder. Han var et Barn af den Tid,
„han tilhørte, flittig, nøjsom og religiøs, og dertil en
„aaben, ærlig Karakter“. Af efterfølgende vil Læseren
nu selv kunne dømme.

Dagbogen fortæller altsaa:

Laurids Fogtmann (eller rettere Voëthmann, en Familie af dette Navn lever paa Øen Als) er født den 3. Januar 1748 i Fol paa Gram Gods, under Haderslevhus Amt, af Fader Bondeskrædder Edvard Lauridsen (Sønnesøn af afdøde Skrædder Laurids Sørensen og en Dattersøn af Gartner Voëthmann), og Moder Anne Marie, Datter af en engang meget rig Bonde, men som ved Uheld i Hesteprangeri senere blev en fattig Mand. Han har haft 5 Brødre, men kun én Søster. Forældrene, som i nogle Aar boede i Fol, flyttede senere til Gramby, hvor han gik i Skole hos Skoleholderen, Hr. Peder Markussen, og blev øvet i Læsning, Skrivning og Regning. I 1758, altsaa som 10aars Dreng, kom han til Vedersø i Bøvling Amt hos en Moster Anne Kirstine, hvis Mand var Fæster til Møllen paa Aaberg Gods, og da de ingen Børn havde, skulde han være dem i Søns Sted. Men da Møllen blæste omkuld i en stærk Storm, og deres Erhverv derved standsede,

kom han efter $\frac{1}{4}$ Aars Forløb atter hjem til Forældrene. Det lyder jo ganske forunderligt nu at høre, at han kort efter blev ansat som Skoleholder i Skjoldager By, Gram Sogn, i Vinterhalvaarene 1760—61 og 62, men han maa da naturligvis have været i Besiddelse af flere Kundskaber end andre unge i hans Alder paa den Tid. Efter at være bleven antaget til Konfirmation i Gram 1762 kom han i Tjeneste hos Biskop Hans Adolf Brorson i Ribe som Tjener og Skriversdreng; men denne Tjeneste blev ikke af lang Varighed, da Biskoppen døde den 20. Juni 1764. Men Skæbnens Veje er jo forunderlige, og maaske er der allerede dengang i hans Sjæl nedlagt en lille Spire til, hvad der senere fik saa stor Betydning for hans Liv. Det er jo tænkeligt og rimeligt, at den unge Tjener imellem har maattet følge den lille Bispedatter til Skole eller andet Steds hen eller kunnet vise hende smaa Tjenester, og maaske blev da allerede den Gnist tændt, som senere førte til, at hun blev hans trofaste Livsledsagerinde. Efter Biskoppens Død kom han da til Mikkelsdag i Tjeneste hos Hospitalsforstander Johannes Hjort i Ribe, „havde det bedre end Dreng, men var dog ikke Skriverskarl“¹, fik 20 Rigsdaler i Løn, men spiste med Folkene. Imidlertid havde han der megen Frihed og mange ledige Timer til eget Brug og begyndte allerede dengang i den unge Alder af 18 Aar at ordne og udgive alle Forordninger og Reskripter til hver af Lovens Artikler og fortsatte med samme til 1778. Noget af sin Fritid benyttede han ogsaa til hos Husartrompeter Vierschmidt og Borger Søren Barfod „at traktere Violinen et lidet, dog i det højeste for 3 Rdl.

¹ Hans egne Ord.

i Betaling“. Imidlertid var Raadmand samt By- og Herredsfoged Niels Lund bleven entlediget fra sin Plads som Fuldmægtig hos Stiftamtmand, Greve Schack, og da hans Løn derved formindskedes, mente han trods gode Indkomster alligevel ikke at kunne evne at lønne sin Brodersøn, Hans Johansen Lund, og saa overtalte han Forstander Hjort til at give Lønnen til bemeldte Lund, medens han selv vilde give Resten, og L. skulde da være begges Fuldmægtig. Han opsagde af denne Grund Fogtmann, som da tog Tjeneste som Karl hos Forvalteren ved Gram og Nybøl Godser, Ditlev Krimer. Han har jo været i Besiddelse af forskellige Anlæg og er ikke veget tilbage for at tage, hvad der tilbød sig. Men da Forstander Hjort havde betænkt sig en Stund og formodentlig ikke været tilfreds med den anden Ordning, ønskede han igen Fogtmann i sin Tjeneste, som han da tog imod Mikkelsdag 1768. Der indtraadte da en Begivenhed, hvormom jeg vil lade hans egne Ord tale. Han skriver derom følgende: „Jeg var i 1772 „bleven Over-Kollektør for Tallotteriet, men havde der- „ved den slemme Omstændighed at vove til halvt med „4 Borgere og med 2 Personer af lidet højere Stand, „anselige Summer paa det bestemte Udtræk, hvilket løb „saa højt op, at da 200 Rigsdaler var betalt, var der endnu „tilbage over 800 Rigsdaler, som ikke kunde betaales, ej „heller udvirkes eftergivet, og maatte da i 74 under- „kaste mig Proces, Dom, Indførsel og Avktion, — men „fordulgte under alt dette de medinteresseredes Navne, „som kun tog Skade paa 100 Rdlr., da deres Aaben- „barelse dog ikke kunde give nogen Frelse, og ud- „stod alene selv Pusten“.

Ved Avktionen indkom ikke mere end til Sagens Omkostninger, og derfor blev af Overskatte-Direktionen

resolveret: at al Procedure ophævedes uden videre. Om hans noble Handlemaade i dette Tilfælde kan der vel næppe være mere end én Mening, og jeg tænker, at hans medinteresserede maatte vide ham Tak for hans Discretion, da der vistnok dengang saas med ganske andre Øjne paa Lotteriet end i Nutiden, hvor det er saa almindeligt og ogsaa ofte volder Tab og Skuffelse. Fogtmann lod sig under denne Tjeneste hos Hjort flere Gange bruge som Prokurator, efter Amtmandens adskillige Konstitutioner, saavel for Hospitalsgodsets Bønder som ogsaa for andre. Først i Aaret 1771 forfærdigede han det andet Anhang til Bulls Register over Loven og Forordningerne til 1770, som Boghandler Gyldendal ved Wadum lod fortsætte til Udgangen af 1772 og udgav i 73.

Den 22. Søndag eft. Trinitatis stod F. Fadder til Ur-mager Jochum Schuls's Søn, Jochum, i Domkirken; men jeg tror, det vil blive for altfor vidtløftigt og uden Interesse for Læserne at notere de mangfoldige Gange, han har staaet Fadder baade i Ribe og senere i Varde, hvorefter man kan slutte, at han har været en afholdt og populær Mand, — og de indbefatter mange, lige fra Kammerherre Rosenørns Søn paa Nørholm og til de mindste Smaakaarsfolk. At han har været sig sit Ansvar som Daabsvidne bevidst, derpaa tyder den store Nøjagtighed, hvormed han har optegnet baade Navne og Datum.

I August og September 1774 bragte han Ribe Stifts gejstlige Arkiv i bedre Orden og, under Registratur, til Aflevering, da Biskop Dr. Eiler Hagerup blev forflyttet til Bergen. Til Mikkelsdag s. A. havde han lovet sig i Kondition som Fuldmægtig hos Herredsfogden i Skads og Gørding samt Malt Herreder, Hans Warthoe; men efter at have raadført sig med sine Venner i Ribe tog

han i Stedet for Logis hos Domkirkens Kapellan Hr. Christian Carl Brorson, men spiste hos Amanuensis og Klokker, Christen Fog, imod at assistere ved Famuladet og om muligt derved komme i Betragtning til at opnaa at blive Amanuensis hos efterfølgende Biskop i Fogs Sted, som var kaldet til Præst i Tørring og Hældum. Dette opnaaedes imidlertid ikke, da stud. theol. Jochum Fr. Ramus blev antaget dertil i samme Maa-
ned, som Hr. Tønne Bloch i Middelfart modtog sin Udnævnelse til Biskop, saa at der ikke engang blev Tid til at indgive Ansøgning. 1. April 75 blev F. der-
imod, efter Anbefaling af Stiftsprovst Tetens og Christen Fog, ansat som Assistent hos Amanuensis og Fuldmægtig paa Biskoppens Kontor mod 50 Rdlr. i Løn og alting frit undtagen „To og Tvæt“¹. I December 1776 blev der tilbudt ham Plads som Fuldmægtig hos Amtmanden i Lundenæs og Bøvling Amter, men samtidig blev han udnævnt til Forstander for Hospitalet i Varde og Værge for Kirken samme Steds; han blev dertil beskikket af Stiftamtmand Theodor Levetzau og Biskop Tønne Bloch, hvoraf den sidste i Særdeleshed var den egentlige Befordrer. Denne Plads havde forhen været besat med forannævnte H. J. Lund, der tillige havde været Skriver i Varde By og Vester Herred. Fogtmann blev alligevel i Biskoppens Tjeneste i Ribe, dels ved Kontoret, dels for at bringe det flyttede Arkiv i Stand til 1. September 1778, i hvilken Tid Embederne i Varde blev bestyrede ved Fuldmægtig; samtidig udarbejdede han Ribe Stifts Supplement til Hofmans Fundatser m. m.

Som foran meldt flyttede han i 1778 til Varde og

¹ Vask.

overtog selv Embederne, men fortsatte stadig sit Arbejde med alle de udkomne Love og Forordninger, som vist vil blive for vidtløftigt og trættende for Lærerne at høre enkeltvis. Skulde nogen interessere sig for at blive nærmere bekendt dermed, staar hans egne Optegnelser til Tjeneste, hvor de er nøjagtig noterede. Den 27. Juni 1781 blev han af Hs. kgl. Majestæt beskikket til at være By- og Raadstueskriver samt Herredsskriver i Vester- og Øster-Herreder. 1. August samme Aar var han oppe til Examen juridicum under Professorerne Konferensraad Obelitz og Justitsraad Colbjørnsen og erholdt Karakteren „Bekvem“ og Attest for at have forfattet et Specimen practicum. Det ser jo ganske besynderligt ud i en Tid som vor, hvor alle, der vil opnaa en Stilling, i det mindste maa underkaste sig Præliminæreksamen, at en Mand i den Tid, som tilmed aldrig havde frekventeret nogen bedre Skole, kan opnaa saa mange offentlige Hverv uden først at tage nogen Eksamen. Og dog vil enhver, som læser dette, se, hvor mange Hænder der stadig er udrakte for at tilbyde den unge Mand Plads, et Bevis paa, at han har været alsidig og ved Flid erhvervet sig mange Kundskaber og sine Medborgeres Agtelse. Det var et mindeværdigt Aar for F., da han den 23. November holdt Bryllup med Frøken Cathrine Stenbæk Brorson, Datter af afdøde Biskop H. A. Brorson i Ribe, og det blev altsaa en Fortsættelse af deres første Bekendtskab fra Barnealderen. Deres Bryllup stod i Gram Præstegaard hos hendes Halvbroder, Provst Johan Herman Brorson, som med Glæde og efter eget Tilbud bekostede deres Bryllup. Vielsen forrettedes af hendes anden Halvbroder, C. C. Brorson fra Ribe, og Teksten til Brudevielsen var Ps. 73, 24:

„Du skal lede mig efter dit Raad, og siden annamme mig til Ære“. 1787 blev han udnævnt til Byfoged i Varde samt Herredsfoged i Øster og Vester Herreder, hvilket han meddeler paa den Maade: „mod at betale „Justitsraad Blochs Efterleverske 80 Rdlr. aarlig, samt „at betale hans publique Gæld, og at han dertil i 2 Aar „kan beholde nævnte Skriversembeder. 1788: Paa det at „Kancelliraad H. V. Øllgaard i sine betrængte Omstændigheder kan faa Brød, renoncerede jeg paa Skrivers-tjenesterne og fratraadte dem i September, da Øllgaard fik dem, imod at hans Broder paa Bramminge „svarede en vis Sum i Stedet for Indkomsterne af Resten „i de 2 Aar“. 1789 var han Kommissær i en Sag mellem nævnte Kancelliraad Øllgaard til Bramminge og Arvingerne efter Fru Gersdorff til Kærgaard, angaaende en Skyld til Kirken i Darum. Samme Aar, 8. Marts, blev han af Etatsraad de Teilmann til Nørholm, Lunderup og Agerkrog udnævnt til Executor testamenti sammen med Prokurator Bach. Etatsraaden døde den 27. Juli samme Aar, og Forretningen sluttedes i 1792. 1791 i Efteraaret var han Kommissær i en Sag om Damskifterne ved Ribe Stampemølle mellem Md. Rahr og Apotheker Eilschou m. fl.

I Aaret 1794 lod han et Amtssygehus bygge, senere Kirken tilbygge og forskønne og Begravelsesplads indrette m. m.; men det vil blive for vidtløftigt at nævne, dels hvad han som Embedsmand virkede for Byen, dels de mange Tillidshverv, som blev ham betroet, baade i Varde og fremdeles ogsaa i Ribe. Den 30. August 1805 blev han uden mindste Forevidende eller Ytring enten mundtlig eller skriftlig udnævnt til *virkelig Kancelliraad* med *gratis* Bestalling.

Med dette Aars Udgang blev han entlediget fra

Herredernes Forligelseskommission, efter at have forestaaet denne i 10 $\frac{1}{4}$ Aar og i dette Tidsrum behandlet 2088 Sager samt forligt 1243.

Imidlertid var Præsten Christian Carl Brorson bleven kaldet til Præst i Varde i 1782, og da han var ugift, flyttede hans Moder, Bispinde Brorson, til ham samme Aar tilligemed den stakkels sindssyge Stifsøn, den ældste af Biskoppens Sønner. Desværre fandtes dengang vel ikke Anstalter for Aandssvage, som var nogenlunde betryggende for en fornuftig og human Behandling, hvorfor han stadig blev i Hjemmet, indtil han i 1791 blev udløst af sine Lidelser, næsten 68 Aar gl. Da Fogtmann var knyttet med inderligt Venskab til sin Svoger saavel som til Svigermoderen, var det til gensidig Glæde, at de alle samledes i Varde og levede der i et behageligt Samliv med hinanden. Men i April 1795 blev saa C. C. Brorson kaldet hjem til Faderhuset histoppe efter et langt og smertefuldt Sygeleje. I F.s Optegnelser findes det fortalt saaledes: „1. April mistede jeg min uforglemmelige Svoger, „Sognepræst C. C. Brorson, der blev begrædt af over- „maade mange. Han blev begravet den 9. (Torsdag „efter Paaske), og Kisten udbares af 16 af Byens Em- „bedsmænd og gifte Handelsstand, fulgt af 50 ind- og „omtrent 100 uindbudne i Sørgedragt med nogle „Hundreder flere forsamlede og bedrøvede. Provst „Clausen holdt Ligtalen i Kordøren, og af Brorsons „Salmebog blev sungen: „Saa kom forønskte Dødens „Stund“, og „Nu har jeg vunden“ o. s. v. Paa Grav- „stenen over ham staar: Ej Avind selv saas smile ved „din Død, men Armods, Dyds og Venskabs Taare flød.“

Som en Sorg sjælden kommer alene, døde allerede i Juli Maaned den højtagtede Svigermoder, Bispinde

Brorson, og hen i Efteraaret hans gamle Fader i Gram, som alt medførte megen Sorg og Vemod for ham og Familie.

Efter som Tiden er skredet frem, ser man paa Haandskriften i hans Optegnelser, at Alderen har begyndt at gøre sig gældende. De indeholder mest smaa og utydelige Notitser om Familiebegivenheder, indtil han i 1812 blev ramt af et apoplektisk Tilfælde, som efterlod Lammelse i den venstre Side. Men han kan dog, skønt utydeligt, skrive smaa Brudstykker Tid efter anden, som f. Eks.: „— — den 9. begyndte min Jammer og Elendighed! — — Gode Gud! lad mit Livs Ende være en salig Overgang til himmelsk Glæde, med alle Gode! — — Efter min Bortgang vil mine elskede Efterladte nok enes om den Smule Fattigdom, her er. — — Gud unde os alle Lykke og en evig Salighed tilsidst!

Varde, den 27. Maj 1814.

L. Fogtmann.“

Saavidt af hans Optegnelser fra Embedstiden, som paa Grund af hans Svaghed blev forkortet, saa at han stadig maatte søge om Entledigelse fra det ene efter det andet af de mange Hverv, han beklædte. I April 1814 fik han saa efter Ansøgning sin Afsked i Naade og med Pension fra Byfogedembedet, samt blev udnævnt til *virkelig* Justitsraad med gratis Bestalling.

Paa Varde Kirkegaard i Hovedgangen findes en stor Sandstensstøtte, som dækker over Støvet af Bispinde Brorson med de 2 Sønner. Paa den 4. Side af Monumentet læses: „Laurids Fogtmann, f. i Fohl ved Ribe den 3. Januar 1748. Var Hospitalsforstander i Varde fra 1777 til 1815; Herredsskriver for Vester-, Øster- og Nørre-Herreder fra 1781 til 89 og By- og Herredsfoged

i samme By fra 1788 til 1814. Han blev ved sit Embeds Fratrædelse udnævnt til virkelig Justitsraad for sin tro og nidkære Embedsførelse“. *Gravskrift*: „At fremme Brødres Gavn, det var din Id; dit Liv indviet var uskrømtet Flid“. — Nedsat i Graven Nr. 37, 7. Række, hvor han altsaa hviler ved sin kære Hustrus Side, og et simpelt Trækors viser Stedet. Paa Korsets ene Side findes hans Navn og de 2 Linier: „Han var sin Gud, sin Konge tro; hans Liv var Fred, hans Død var Ro.“ Paa den anden Side: Cathrine Steenbæk Brorson, f. 15. Maj 1753 i Ribe Bispegaard, død den 6. September 1836 i Jerne Degnebolig, og disse Linier; „Hun var et Mønster paa en Kvinde, velsignet være hendes Mind!“

Blandt hans efterladte Papirer fandtes en kgl. Haandskrivelse, som sikkert har været Adressaten kær, saalydende: „Jeg takker Dem for de mig sendte 3 Deelee af Deres Samling af Reskripterne og beder Dem være forsikret om, at jeg paaskjønner den særdeles Flid, de har anvendt paa denne nyttige Samling, saavel som den Opmærksomhed at tilegne mig samme. Naar De henvender Dem til vedkommende civile Collegier med Anmodning om at meddele de siden 1800 udfærdigede Reskripter og Collegialbreve, som henhøre til Deres Samlings Fortsættelse, og som De ikke selv af Collegialtidende kan uddrage, saa er jeg overbevist om, at De hos ethvert især af disse Collegier vil finde al mulig Beredvillighed til at understøtte Deres gavnlige Arbejde.

Hovedkvarteret i Kiel, 6. Februar 1807.

Frederik C. P.

Til Hr. Cancelliraad og Byfoged Fogtmann!“

Om hans private Liv kan jo meddeles, at han var en almindelig agtet og afholdt Mand, jævn og bramfri i al sin Færd. Han havde altid et villigt Øre for Smaafolks Nød, og en aaben Haand til at afhjælpe samme. Han deltog i sine raske Aar i det selskabelige Liv og har endog medvirket ved offentlige Koncerter, saa at hans Undervisning i Musik i de unge Dage dog har skaffet ham selv og andre Fornøjelse og Underholdning i den ældre Alder. Det forekommer mig, at man maa undres over hans store Virkeevne, især da han selv har maattet arbejde sig frem paa saa mange Omraader. Hans kære Hustru var ham en trofast Støtte i deres lange Samliv og en opofrende Plejerske i hans sidste svage Leveaar, indtil han den 2. Oktober 1821 blev kaldt hjem til Faderhuset histoppe, i en Alder af 73 Aar. Det var et virksomt Liv, som her blev afsluttet, men hans Eftermæle lever og vil maaske endnu bevares en lille Stund hos dem, som forstaar at skatte hans Arbejde.

I „Ribe Stiftstidende“ læstes efter hans Død følgende:

MINDE.

Lovbudenes grundige Kender var han, og derfor Alle Fortrængtes Beskytter. — I ham havde de Vskyldige et kraftigt Forsvar, og djærvt lød Retfærdighedens Stemme gennem hans Mund. Iustitsraad blev han ved Kongens Naade, thi Dommersædet beklædte han i mange Aar med Værdighed. Samlingen af Reskripter vil opbevare hans Minde.

Faderpligtens Opfyldelse i Ordets egentlige Forstand
Omhu og Kjærlighed for den elskede Mage,
Gudhengivenhed var Hovedtræk i hans Charakter;
Taalmodighed i Lidelser var han et Mønster paa.
Mødig saae han med glad Forventning sit Livs
Aften i Møde, fast overbevist om at finde
Naade hos sin Gud i de evige Boliger.

Hvo var da denne? — Det var Laurids Fogtmann,
død i Varde den 2. Oktober 1821.

.

Hans Enke overlevede ham i omtrent 15 Aar og henlevede sin Tid i Varde, hvor hun var almindelig elsket og afholdt af gamle og unge, og hendes store Glæde var at se glade unge Mennesker om sig. Det var en kendt Sag i Varde, at gamle Fru Fogtmann altid Fastelavns-Mandag blev liggende i sin Seng til henad Middag, for at alle hendes smaa Venner kunde faa Lejlighed til at piske hende op, og da vankede der Boller efter en større Maalestok. To Gange i Aaret, ved Nytaarstid og midt om Sommeren, aflagde hun et længere Besøg i Jerne Degnebolig hos sin Søn, og paa et saadant Besøg i Sommeren 1836 døde hun der den 5. September efter 8—10 Dages Sygeleje, lidt over 83 Aar. Det var første Gang, at jeg, som 9 à 10 Aars Barn, kom i Berørelse med Døden, og jeg husker, hvor betaget jeg var ved at se den gamle, kære Bedstemoder ligge saa bleg og kold. Faa Dage efter blev hendes Lig bragt til Varde, hvor hun ligesom hendes

forudgangne Ægtefælle blev begravet under stor Højtidelighed og megen Deltagelse af høje og lave.

Justitraad Fogtmann og Hustru havde i deres Ægteskab 2 Børn, en Søn, Hans Adolf Brorson, opkaldt efter Biskoppen, og en Datter, Ane Kirstine, som blev gift med Sø-Premierløjtnant Nicolaj Henrik Tuxen, som med flere Søofficerer laa paa Opmaaling ved Vesterhavs-Øerne i de Aar. Han avancerede senere til Kaptajn, var i mange Aar ansat ved Holmens Reberbane i København og døde som Kommandør 17. September 1844. Sønnen, Hans Adolf, kom i Ribe Skole og var den første Student derfra i 1801, som findes i Adjunkt Blochs Bog om Ribe Skole i det 19. Aarhundrede. Han kom senere til København for at studere Jura, boede i det Gyldendalske Hjem og fik 1802 ved anden Eksamen bedste Karakter; men da han blev ked af det tørre Studium, kom han hjem og hjalp Faderen en Tid paa Kontoret og fik da Lyst til Lærergerningen i Stedet.

Fra sin tidligste Ungdom var han knyttet ved Ven-skab til en Datter af Provst Jens Bech i Varde, Johanne Marie, som senere blev hans Trolovede. De unge har vel nok længtes efter at stifte Hjem og Provsten ønsket at fremskynde deres Lykke, hvorfor han købte et Degnekald i Jerne, hvor en gammel svag Degn, Peder Brandt, haardt trængte til at afløses. Det vil jo synes mærkeligt i Nutiden, at sligt kunde ske; men naturligvis maatte Øvrighedens Tilladelse indhentes dertil, og den 10. Oktober 1808 blev han da kaldet til Embedet, som han dog først tiltraadte i Maj 1809, og blev samme Aar gift med sin Trolovede. Desværre blev det kun en kort Lykke, da hans unge Hustru døde efter et Aars Forløb efter at have skæn-

ket en lille Søn Livet; han blev kaldet Johannes Marius efter Moderen¹.

Maaske kan det interessere at høre lidt om Skoleforholdene dengang, og jeg vil i al Korthed berette, hvad jeg mindes deraf. I det store Sogn var der kun én Skole; den laa ved Degneboligen, og Børneantallet var altid over 100—120 Børn i to Klasser. Det var et brydsomt Liv for en Lærer at undervise saa mange Børn, men der var dengang den saakaldte „indbyrdes Undervisning“, saa at nogle af de flinkeste Børn afvekslende tjente som Bihjælpere, der stavede og læste med de mindre Børn efter store Tabeller, der hang omkring paa Væggen; medens Læreren saa beskæftigede sig med de større Børn i andre Fag. Desuden var Fogtmann Kirkesanger, baade i Jerne og Skads Kirker, hvortil han kørte med Præsten hver Søndag, medens der kun var én Lærer i Skads. I mange Aar var Fogtmann svag og maatte holde Hjælpe-lærer, som han selv maatte lønne, og i de sidste 7 Aar, han levede, var en af hans Sønner, der var Seminarist, konstitueret hos ham. At det ikke dengang kunde være en saa grundig Undervisning som den, der *nu* gives i Skolerne, er en Selvfølge; men dog har baade Biskop Tage Müller og Biskop Daugaard udtalt deres Tilfredshed med Skolen. Fogtmann blev snart knyttet til sin Menighed ved gensidig Velvilje og Agtelse, saa han ikke senere tænkte paa at gøre Forandring, men levede der omtrent 38 Aar, indtil han døde i 1847 efter flere Aars Brystsvaghed, som tilsidst endte med en stille og rolig Død. Han blev savnet af sin Familie, og jeg tror at turde sige, ogsaa af Menigheden.

¹ Et Par Aar senere giftede Fogtmann sig med en Datter af Købmand Sørensen i Varde, der blev ham en trofast Hustru, og med hvem han havde en Flok Børn.